



The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1993>

Volume 6 Issue 8, p. 1053-1065, October 2013

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE
“BELGESEL” KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN DERS
BAŞARISINA ETKİSİ***

*THE EFFECT OF USING “DOCUMENTARY” ON STUDENTS’ COURSE
ACHIEVEMENT IN SOCIAL STUDIES TEACHING*

Yrd. Doç. Dr. Sabri SİDEKLİ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

Hafize DOĞRAMACI

Yrd. Doç. Dr. Selami YANGIN

*Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim
Dalı*

Öğr. Gör. İskender DAŞDEMİR

Abstract

Education is one of the keystones for a nation to be able to exist and keep pace with the changes. For this mission to be able to be actualized, the systemizing of the education according to the requirements of the time is vitally important. The lecture method which is a pretty old one, is one of those frequently referenced by the teachers. However, for a meaningful learning to take place and for a learning environment meeting the requirements of the time

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

to be able to be arranged, the lecture method is not sufficient enough. For this reason, in the learning environment, the usage of documentaries which aim to reach the audiences to a critical conclusion and inform them through thought-provoking, is very important. As they include audio-visual components, the documentaries appeal to the students of different types of intelligences. So, this study aims to identify the effects of documentary-supported teaching on the level of the seventh grade students' achievement in learning the topics of Social Studies. The research was realized on the seventh grade students of an elementary school in the city center related to Muğla National Education Directorate, in the first semester of the academic term, 2012-2013. Totally 66 students participated in this study. The experimental group was composed of 32 students and the control group was composed of 34. An academic achievement test consisting of 30 multiple-choice questions composed of 4 options, was used for the research. The application process was limited to 4 weeks. As a result of the research, the students of the experimental group exposed to the documentary-supported teaching have indicated significant difference than the control group. According to the data obtained as a result of the study, it was determined that the students of the experimental group were more successful.

Key Words: Academic Success, Documentary, Conquering Movements, Elementary School, Seventh Grade, Social Studies, Journey To Turkish History.

Öz

Her toplumun ayakta kalabilmesi ve yeniliklere ayak uydurabilmesi için eğitim, temel taşlardan biridir. Bu misyonun gerçekleştirilebilmesi için eğitimin de çağın gereklerine uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Çok eski bir yöntem olan düz anlatım yöntemi sosyal bilgiler dersinin öğretiminde öğretmenler tarafından sıkça başvurulan yöntemlerden biridir. Ancak anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebilmesi, çağın gereksinimlerine cevap verebilen bir eğitim ortamının düzenlenmesinde düz anlatım yöntemi tek başına yeterli değildir. Bundan dolayı izleyenleri eleştirel bir sonuca ulaştırmayı amaçlayan, kişileri bilgilendirerek düşünmeye sevk eden belgesellerin eğitim ortamlarında kullanımı oldukça önem taşıyabilecektir. Belgeseller, görsel-işitsel unsurları barındırdıklarından farklı zekâ türlerine sahip öğrencilere de hitap etmektedirler. Bu nedenle araştırmanın amacı ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ders konularını öğrenmede belgesel destekli öğretimin etkisini belirlemektir. Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir merkez ortaokulunda 7. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmaya toplam 66 öğrenci katılmıştır. Deney grubu 32, kontrol grubu ise 34 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada 4 seçenekli çoktan seçmeli 30 maddeden oluşan akademik başarı testi kullanılmıştır. Araştırmada uygulama süreci 4 hafta ile sınırlandırılmıştır. Araştırma sonucunda belgesel destekli eğitim yapılan deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği

belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre deney grubundaki öğrencilerin daha başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akademik Başarı, Belgesel, Fetih Hareketleri, Ortaokul, 7. Sınıf, Sosyal Bilgiler, Türk Tarihinde Yolculuk.

GİRİŞ

"2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu"nda Sosyal Bilgiler Öğretim Programının vizyonu; "21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek" şeklinde belirtilmiştir (Ata, 2009).

Bu programda Sosyal Bilgiler; "bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamda incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi" olarak tanımlanmıştır (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler Programının bu vizyonunu gerçekleştirebilmesi ve Sosyal Bilgiler eğitiminin etkili olabilmesi için öğrenmenin; sosyo-kültürel ve kendine has ortamlarda gerçekleşmesi gerekir. Bu süreçte, öğrencinin geçmiş yaşantılarından yararlanılması ve çoklu durumların sağlandığı ortamlar içerisinde yer almaları gerekmektedir (Ersoy ve Kaya, 2008).

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenmenin anlamlı olabilmesi için öğrenme-öğretme stratejilerinin, yöntem ve teknikler ile konuya uygun araç-gereç kullanımının büyük önemi vardır (Yel, Taşdemir ve Yıldırım, 2008). Öğretim ortamına giren her öğretim aracı kendi özelliğine göre öğretme sürecine katkıda bulunmuştur. Günümüzde, var olan araçların avantajlarından en etkili biçimde yararlanmak amacıyla sınıf ortamlarında bir araç değil birden fazla aracın kullanılması gerekmektedir. Bu gelişmeler çoklu ortam kavramını gündeme getirmiştir (Arslan, 2008). Çoklu ortam dersin özelliği ve konu örüntüsüne bağlı olarak öğretim ortamını zenginleştirmek ve öğrenmeyi somutlaştırmak için çeşitli araçlar yardımıyla öğretim materyalleri kullanılarak öğretme işleminin gerçekleştirildiği ortamlardır (Altınışık ve Orhan, 2002).

Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılacak araç-gereçlerin günümüz koşullarına uygun olması da oldukça önemlidir. Teknolojik araçların hızlı artışı çeşitli birçok bilgiye ulaşma olanağı sağlamakta ve bilginin yeni sunum biçimlerine olanak tanımaktadır. Günümüzde teknolojinin gelişmesine paralel olarak bilginin iletim şekli de gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Bilginin paylaşımında kullanılan tüm teknolojiler eğitim-öğretim süreçlerinde de karşımıza çıkmaktadır (Türker ve Yaylak, 2011). Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan çeşitli araç gereçleri; bilgisayarlar, televizyon, teyp, video, ses bantları, tepegöz, üç boyutlu modeller, tarih şeritleri vb. şeklinde sınıflamak ve bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu araç-gereçlerden bilgisayarlar eğitim ortamlarında kullanılabilecek en etkili araçlardan biridir (Sönmez, 2010).

Bugün ki eğitim anlayışı öğrenmenin bilişsel ve içsel bir süreç olduğunu belirtmektedir. O halde bilgi, “aktarılan” bir kavram olmaktan uzaklaştırılarak, öğrenenin “anlam çıkarma”sını kolaylaştırıcı bir hale getirilmeye çalışılmalıdır (Açıkgöz, 2006). Bu yeni anlayış bilgiyi tek aktaran kaynağın öğretmen olmaması gerektiğini işaret etmektedir. Bu bağlamda bilginin hem kaynağını hem içeriğini oluşturan belgeseller, tek başına bir öğretim kaynağı olarak kullanılabilir niteliktedir. Nitekim belgesel sinema, insanların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerinden doğan, günlük yaşam içindeki toplumsal sorunları, olayları ve olguları kaydeden, araştıran, çözümleyen; çalışma alanı yaşamın kendisi ve yaşamın gerçekleri olan film türü olarak tanımlanmaktadır (Ulutak, 1988).

Etkili öğrenme üzerine yapılan araştırmalarda görsel betimlemeler, yansılar, video görüntüleri, çoklu ortamlar ve günümüzde pek çok kullanım alanı bulan bilgisayarlar öğrenme ortamlarında bireyin öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır (Demirel, Başbay ve Erdem, 2006). Bundan dolayı Sosyal Bilgiler dersindeki hedef davranışları destekleyen videolar, filmler gibi görsel-işitsel materyaller sınıflarda çoğunlukla izletilebilir (Sönmez, 2010). Bu bağlamda belgeselleri de görsel-işitsel materyallerden biri olarak görmek mümkündür. Belgesel deyimi, belgesellerle ilgili, belgelerden oluşan, belgelere dayanan veya belgelerden kaynaklanan” anlamındadır. Belge kavramı ise bir olgunun, bir olayın, bir savın doğruluğunu gösteren gereç olarak tanımlanmaktadır (Mutlu, 1998). Kelime kökeni olarak, İngilizce’den Türkçe’ye “belgesel” olarak çevrilen “documentary”, “document” sözcüğünden türetilmiştir. Bu sözcüğün kökeni ise Latince’de “öğretmek” anlamına gelen “docere” sözcüğüdür. Belgesel türler; bilimsel, tarihsel, bireylerin yaşamlarını anlatan biyografik belgeseller, bitkileri, doğayı, hayvanları, uzayı anlatan belgeseller, kültürleri, farklı toplumları tanıtan belgeseller, yaratıcı yapımları konu alan belgeseller, serüven, keşif ve haber belgeselleri gibi oldukça geniş bir konu yelpazesi sunar. Bu zengin içeriğiyle belgesel yapımlar, tüm öğretim basamaklarında ve geniş bir konu ağında müfredat malzemesi olarak zengin bir kullanım alanı sunmaktadır. Bu bağlamda belgeseller vaka incelemesi, problem çözümü, metaforların (mecaz) gösterilmesi, sembolik iletişim, soyut düşünceleri somutlaştırmada, çeşitli tecrübeler kazanmada, tarihsel olayları göstermede, uzun zamanda ve aşamalı olarak gerçekleşen bir olayı sergilemede,

tartışmalı konuların incelenmesi gibi birçok amacı gerçekleştirmede kullanım olanağı sunmaktadırlar (Cuban, 1986).

Medya günümüzde öğrenme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle medyadan eğitim odaklı yararlanmanın akademik amaçların gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu bağlamda öğretmenler belirli konuların öğretiminde öğrencileri güdülemek amacıyla belgesel türü filmlerden yararlanabilirler (Aix, 1988). Marcus (2005) tarihsel kanıtlara dayalı filmlerin öğrencilerde tarihsel empati ve tarihsel bakış açısının geliştirilmesine katkı sağladığını belirtmektedir. Ayrıca öğrencilere farklı bakış açılarının zengin biçimde sunulduğu eğitimsel filmler öğrencilerin tartışmalı tarihsel konuları analiz etmelerine olanak sağlamaktadır (Stoddard, 2009). Diğer yandan coğrafya ile ilgili filmler öğrencilerin çok uzak mesafelerde bulunan yerler ve kültürler konusunda bir görüş edinmelerine yardım etmektedir (Algeo, 2007).

Belgesel temelde düşünsel yönü ağır basan görsel bir anlatım şeklidir. Bir belgesel, izleyiciyi toplumsal olarak eleştirel bir sonuca davet etmelidir (Narmanlıoğlu, 2011). İnsanlar toplumsal varlıklardır. Toplumu ilgilendiren toplumun geçmişinden izler taşıyan belgeseller daha dikkat çekicidirler. Öğrenme-öğretme sürecinde belgesel kullanımında öğrenciler görsel olarak bir doyuma ulaşmakta, işitsel özellikler de taşıdığı için de kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır (Tay ve Yıldırım, 2013). Bu nedenle yapılan araştırmanın amacı ortaokul 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısına belgesel destekli öğretimin etkisini belirlemektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır;

1. Ön değerlendirme sonuçlarına göre kontrol grubuyla deney grubunun "Osmanlı Devleti'nde Fetih Hareketleri ve Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim" konusundaki akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Kontrol grubunun ön ve son değerlendirmelerine göre akademik başarı puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

3. Deney grubunun ön ve son değerlendirmelerine göre akademik başarı puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

4. Son değerlendirme sonuçlarına göre kontrol grubuyla deney grubunun "Osmanlı Devleti'nde Fetih Hareketleri ve Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim" konusundaki akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel modeldir. Bu modelin seçilmesinin nedeni, bilimsel değerleri en yüksek denemeler olduğundan ve gerçek deneme modelleriyle yapıldıklarındandır (Karasar, 2012). Ön test-son test kontrol gruplu deneysel modellerde aynı denekler üzerinde ölçüm yapıldığı için hatası

düşük istatistiksel gücü yüksek olacaktır. Aynı denekler test edildiğinden çalışmaya harcanan zaman ve çaba da ekonomiklik sağlar (Büyüköztürk, 2003).

Çalışma Grubu

Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı rastgele yöntemle belirlenmiş olan bir merkez ortaokulunun 7. sınıflarında yapılmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesi için bu okuldaki 3 sınıfa ön test uygulanmış ve ön test sonucuna göre birbirine yakın sonuçlar elde edilen iki sınıftan biri deney grubu, diğeri kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmaya toplam 66 öğrenci katılmıştır. Deney grubu 13 erkek, 19 kız öğrenci olmak üzere toplam 32 kişiden oluşmaktadır. Kontrol grubu ise 18 erkek, 16 kız öğrenci olmak üzere toplam 34 kişiden oluşmaktadır. Araştırma ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesi'nde yer alan "Osmanlı Devleti'nde Fetih Hareketleri ve Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim" konusunda yapılmıştır.

Araştırma sürecinde deney grubuyla beş hafta belgesel destekli öğretim çalışmaları yapılmıştır. Belgesel destekli ders işleme sürecinde öğrencilerin aktif katılımlarının sağlanması için buluş stratejisi ve problem çözme yöntemleri uygulanmıştır. Uygulama süreci çalışma yapıları ve kavram haritaları ile desteklenmiş; konu ile ilgili ilgili münazaralar yapılmıştır. Her ders saatinin sonunda o günün konusuyla ilgili öğrencilerin öğrendiklerine yönelik özetleme yapmaları istenmiştir. Buna karşın kontrol grubundaki dersler ise öğretmenin baskın olduğu, öğrencinin pasif olduğu öğrenme anlayışına odaklanan düz anlatım yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesi'nde yer alan "Osmanlı Devleti'nde Fetih Hareketleri ve Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim" konusu ile ilgili öğrencilerin başarı düzeylerini belirlemek için dört seçenekli çoktan seçmeli 30 maddeden oluşan başarı testi uygulanmıştır. Başarı testindeki maddeler ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlar ve ilgili literatür doğrultusunda hazırlanmıştır. Maddeler oluşturulduktan sonra alan uzmanları tarafından incelenmiştir. Ölçme aracının güvenilirliğini belirlemek için ortaokul 7. sınıftaki örneklem dışı 90 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonucunda yapılan madde analizinde ölçme aracındaki maddelerin ortalama güçlük düzeyinin % 53, maddelerin ayırt edicilik düzeyinin ise .71 olduğu tespit edilmiştir. Başarı testinin KR20 güvenilirlik değerinin .91 olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre başarı testinin iç tutarlılığının yüksek olduğu görülmüştür.

Veri Analizi

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarılarını belirlemek için kullanılmış olan başarı testindeki maddelere öğrencilerin doğru cevap verme durumu "1" puan, yanlış cevap ve cevap vermeme durumu "0" puanla değerlendirilmiştir. Bu durumda öğrencilerin başarı testinden alabilecekleri en yüksek puan "30", en düşük

puan "0" dır. Öğrencilerin akademik başarısının bağımsız değişkenlere göre karşılaştırılabilmesi için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri tespit edilmiş ve araştırmanın amacı doğrultusunda bağımsız *t*-testi ve bağımlı *t*-testi uygulanmıştır. Ölçme aracıyla elde edilen verilerde anlamlı farklılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. Alt problem: "Sosyal Bilgiler Dersinde "Türk Tarihinde Yolculuk " ünitesiyle ilgili ön test sonuçlarına göre kontrol grubu ile deney grubu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular analiz edilerek Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Gruplara Göre Ön Test Bağımsız t-Testi Sonuçları

Grup	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Kontrol	34	11.88	2.972	64	.702	.485
Deney	32	12.50	4.119			

Tablo 1'de gösterilmiş olan veriler incelendiğinde ön-test sonuçlarına göre kontrol grubu ile deney grubunun Sosyal Bilgiler dersindeki "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesindeki akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir [$t_{(64)}=.702, p>.05$]. Ön-test sonuçlarına göre kontrol grubunun başarı ortalamasının $\bar{X} = 11.88$, buna karşın deney grubunun başarı ortalamasının ise $\bar{X} = 12.50$ olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda, deney grubunun başarı ortalamasının kontrol grubundan fazla olmasına rağmen bu durum anlamlı bir farklılık oluşturmadığından gruplar birbirine denk gruplar olarak ele alınmıştır. Son testte oluşabilecek anlamlı farklılıklar uygulanan yönteme bağlanabilecektir.

2. Alt problem: "Sosyal Bilgiler Dersinde "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesinde kontrol grubunun ön test ile son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen veriler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Test Sonuçlarına Göre Kontrol Grubunun Bağımlı t-Testi Sonuçları

Test	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Ön-Test	34	11.88	2.972	33	-9.500	.000*
Son-Test	34	19.70	3.713			

* $p < .05$ düzeyinde anlamlı.

Araştırma sürecinde kontrol grubundaki öğrencilerin akademik başarılarındaki durumları ile ilgili analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir. Bu sonuçlara göre kontrol grubunun ön-test ile son-test sonuçları arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir [$t_{(33)}=-9.500, p<.05$]. Kontrol grubunun ön-test ($\bar{X} = 11.88$) ve son-test ($\bar{X} = 19.70$) ortalamaları incelendiğinde son-test lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Bu durum belgesel destekli sınıf içi etkinlikler yapılmayan gruplardaki öğrencilerde de öğrenme bakımından gelişme olduğunu göstermiştir.

3. Alt problem: “Sosyal Bilgiler Dersinde “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde deney grubunun ön test ile son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular analiz edildikten sonra Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Test Sonuçlarına Göre Deney Grubunun Bağımlı t-Testi Sonuçları

Test	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Ön-Test	32	15.50	4.119	31	-14.431	.000*
Son-Test	32	24.16	4.025			

* $p<.05$ düzeyinde anlamlı.

Tablo 3’de verilen verilere göre araştırma sürecinde deney grubundaki öğrencilerin akademik başarılarındaki durumları ile ilgili analiz sonuçları incelenmiştir. Buna göre deney grubunun ön-test ile son-test sonuçları arasında istatistiki bakımdan anlamlı farklılık elde edilmiştir [$t_{(31)}=-14.431, p<.05$]. Deney grubunun ön-test ($\bar{X} = 15.50$) ve son-test ($\bar{X} = 24.16$) ortalamaları incelendiğinde son-testte öğrencilerin akademik başarılarında anlamlı düzeyde artış olduğu gözlemlenmiştir. Artış oranının kontrol grubundaki artışa oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu oranlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla 4. alt problem oluşturulmuştur.

4. Alt problem: “Sosyal Bilgiler Dersinde “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesiyle ilgili son test sonuçlarına göre kontrol grubu ile deney grubu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen veriler Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Gruplara Göre Son Test Bağımsız t-Testi Sonuçları

Grup	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Kontrol	34	19.70	3.713	64	4.672	.000*
Deney	32	24.16	4.025			

* $p<.05$ düzeyinde anlamlı.

Son-test sonuçlarına göre kontrol ve deney gruplarının akademik başarı durumları Tablo 4’de verilmiştir. Tablo 4’de verilen bilgilere göre deney ve kontrol gruplarının akademik başarıları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir [$t_{(64)}=4.672, p<.05$]. Elde edilen anlamlı farklılık deney grubunun lehine gerçekleşmiştir. Son-test

sonuçlarına göre deney grubunun akademik başarı ortalamasının ($\bar{X} = 24.16$), kontrol grubunun akademik başarı ortalamasından ($\bar{X} = 19.70$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sınıf içi etkinliklerin belgesel destekli materyallerle uygulanması, öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarılarına olumlu yönde etki etmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Belgesellerle geçmişe ait birçok konuyu görsel ve işitsel olarak günümüze taşımak mümkündür. Sosyal bilgiler derslerinde özellikle tarih konularının ele alındığı ünitelerde geçmişin bugüne getirilerek tekrar ele alınması derslerin zevkli ve anlaşılır kılınmasını sağlayacaktır. Yapılan araştırmalarda görsel materyal olarak kabul edilen belgesellerin derslerde etkin şekilde kullanılmasının keyifli bir etkinlik olarak söz edildiği, aynı zamanda konuya uygun belgesellerin dersi ilgi çekici hale getirmek için kullanılabilirlikleri belirlenmiştir (Yazıcı, 2008).

Belgesellerin eğitim ortamlarında kullanılması soyut konuların anlaşılmasına ve anlamlı zihinsel işlemlerin gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. Belgeseller, öğrencilerin birtakım kavramlara yönelik yanlış algılamalarını düzeltmelerinde de etkin rol üstlenmektedirler. Belgeselleri izleyen öğrenciler bir konu hakkında edindikleri yanlış anlayışların farkına varıp bunları düzeltebilirler. Bundan dolayı belgeseller, eğitim ortamlarında anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirmede kullanılabilir.

Bu araştırmanın ele alınmasının temel nedenlerinden birisi, belgesellerin öğrencilerin derslerindeki akademik başarılarının arttırılmasında etkisinin hangi yönde olduğunu belirlemektir. Derslerde görsel-işitsel materyallerin kullanımının kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirdiği görülmüştür. Bu araştırma görsel-işitsel materyallerden biri olan belgesellerin sosyal bilgiler dersinde kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Derslerde materyal kullanımının öğrenci başarısını arttırmadaki rolü yadsınamaz bir gerçektir. Yapılan araştırmalarda materyal kullanımının öğrenci başarısını arttırdığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada da belgesel destekli öğretim yapılan grubun başarısının düz anlatım yönteminin uygulandığı grubun başarısına göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada ulaşılmış olan sonuçlar, Meydan (2001) ve Cihangir (2009) tarafından yapılmış olan araştırmaların bulgularıyla örtüşmektedir.

Belgeseller görsel-işitsel materyaller sınıfına giren videolar ile işlevsellik yönünden büyük benzerlik göstermektedirler. Videolar, öğrenmede görsel ve işitsel destek sunması bakımından çoklu öğrenme ortamı nesnelere olarak tanımlanmakta ve öğrencilerin öğrenme aktivitesini gerçekleştirmede bir materyal olarak kullanılabilir. İyi hazırlanmış görsel-işitsel materyaller öğrencilerin başarılarını da arttırmaktadır. Şimşek (2010) matematik dersinde videolu derslerin öğrenmeye olan etkisini belirlemeye yönelik yaptığı çalışmada videolu ders izleyen öğrencilerin

başarılarının videolu ders izlemeyen diğer öğrencilere göre yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Yine videolar görsel-işitsel boyutları bir arada bulundurduklarından okul çağı dışında kalan öğrenenlerin öğrenmelerine de büyük katkı sağlamaktadır. Özellikle belli basamaklarla öğrenilecek olan becerilerin kazandırılmasında etkilidir. Bu durum videoların çeşitli alanlarda verimli şekilde kullanılmasını sağlamıştır.

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin işlenen konuları daha iyi anlayabilmesi için, konuların görselleştirilerek somutlaştırılması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde bazı konular coğrafya, bazıları da tarih konularını içermektedir. Bu konularda belgesellerin kullanılması öğrencilerin mekânsal algılarını arttıracak, tarihi olayın gerçekleştiği zamanın imkân ve koşullarını somut olarak ortaya koyacaktır. Akkuş (2007) görsel ve işitsel malzemelerin gücünden faydalanarak belgesel izleyen öğrencilerin geçmişte yaşanan bir olayı somut bir şekilde canlandırmalarına ortam hazırladığını ve aynı zamanda özdeşim kurarak olayın bir parçası haline gelebildiklerini, o günün şartlarından bakabilmeyi öğrendiklerini belirtmiştir. Bu da öğrencilerin zihinlerinde o durumun daha iyi canlanmasını sağlamaktadır. Böylelikle belgesel izleyerek konuyu öğrenmeye çalışan grupta tam öğrenme gerçekleşmektedir.

Belgesel destekli yapılan öğrenme çalışmasında öğrencilerin, geleneksel öğrenme çalışmaları yapan öğrencilere nazaran daha başarılı olduğu bu çalışmayla ortaya konulmuştur. Dersin öğretiminde kullanılan belgeseller ders sırasında verilen belgesel değerlendirme formları ile analiz edilmiştir. Böylelikle öğrencilere izledikleri belgeselin konusu, nerede geçtiği ve kahramanları hakkında kendi cümleleri ile değerlendirme yapabilme fırsatı sunulmuştur. Zaman zaman belgesellerin en hayati noktalarında durdurulmuş ve öğrenciler belgesel üzerinde tartışmada (münazara tekniğine başvuru olarak) serbest bırakılmıştır. Öğrencilerin serbestçe kendi düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlanmıştır.

Günümüzde popülaritesi gittikçe artan belgesellerin eğitim ortamlarında bir öğretim materyali olarak nasıl kullanılabilceği konusunda bu araştırmanın iyi bir örnek olacağı ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak yapılan çalışmada belgesel kullanımının öğrencilerin daha etkin ve aktif olması sağlanarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde başarılarının artırılacağı belirlenmiştir. Geleneksel yöntemlerin kullanılmasına nazaran belgesellerin kullanımının öğrenciler üzerinde başarı bakımından daha etkili olduğu görülmüştür. Tarihi olayların zihinde canlandırılmasında belgesellerin olumlu etkisinin bulunduğu ve görsel-işitsel materyallerin kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmedeki rolünün oldukça önemli olduğu bu çalışmadan elde edilen sonuçlar arasındadır. Bundan dolayı öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde bir öğretim materyali olarak belgesel kullanması öğrencilerin anlamlı ve kalıcı öğrenmelerini diğer deyişle tam öğrenmeyi gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır.

Araştırma sonuçları ışığında şu önerilerde bulunulabilir: Literatürde spesifik biçimde sosyal bilgiler dersine ve 7. sınıf öğrencilerinin öğrenmelerine yönelik belgesel

kullanımı üzerine uygulanmış eğitsel bir araştırmanın pek bulunmayışı çalışmayı önemli kılmıştır. Bu çalışmada, öğrenciler açısından anlaşılması oldukça güç gelen konuların başında olduğu düşünülen Osmanlı Devleti'nde Fetih Hareketleri ve Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim konusu ele alınmış ve çalışma sonunda konunun öğrenciler tarafından daha iyi anlaşıldığı ortaya konulmuştur. Bundan dolayı, belgesellerin gerek sosyal bilgilerin diğer konularında gerek başka disiplinlerle ilgili kavramlarda gerekse farklı eğitim kademelerinde uygulanarak etkililiği tespit edilmelidir. Bunun yanında diğer görsel-işitsel özelliğe sahip araçlar ile karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak aynı bağımlı değişken ya da değişkenler üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmalıdır. Bu çalışmada nicel araştırma metodolojisi uygulanmıştır; bu kapsamda nitel araştırma yöntemleri de uygulanmak suretiyle belgesellerin öğretme-öğrenme ortamlarındaki uygulama yollarına ilişkin daha detaylı veriler elde edilebilir. Bu bağlamda araştırma, gelecekte yapılması düşünülen ilgili çalışmalara ışık tutmayı amaçlamış olup bundan sonra gerçekleştirilecek diğer araştırmalarda literatüre katkı sağlayacak başka değişkenlerin de ele alınarak etkisinin incelenmesi gerektiğini önermiştir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, K. Ü. (2006). *Aktif Öğrenme*. Geliştirilmiş 8. Baskı. İzmir: Biliş Yayınları.
- AIEX, N. K. (1988). *Using Film, Video And TV In The Classroom*. ERIC (ED300848) adresinden 10.08.2013 tarihinde alınmıştır.
- AKKUŞ, Z. (2007). *Tarih Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Erzurum.
- ALGEO, K. (2007). Teaching Cultural Geography With Bend It Like Beckham. *Journal of Geography*, 106, p. 133-143.
- ALTINIŞIK, S. ve Orhan, F. (2002). Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamın Öğrencilerin Akademik Başarıları Ve Derse Karşı Tutumları Üzerine Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, s. 41-49.
- ARSLAN, Ö. (2008). *8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminde Görsel ve İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Hatırda Tutma Düzeyleri Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- ATA, B. (2009). *Sosyal Bilgiler Programı*. C. Öztürk (Der.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi içinde* (s.1-31). Pegem A Yayıncılık, Ankara.

- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2003). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- CİHANGİR, Ö. (2009). *Bazı Biyolojik Olaylar, Varlıklar, Davranışlar ve Yaşam Alanları İle İlgili Kavramları Tanımlayıcı Bilimsel ve Belgesel Video Filmlere Dayalı Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanları Anabilim Dalı, Van.
- CUBAN, L. (1986). *Teachers And Machines: The Classroom Use Of Technology Since 1920*. New York: Teachers College Press.
- DEMİREL, Ö., BAŞBAY, A. ve Erdem, E. (2006). *Eğitimde Çoklu Zekâ Kuram ve Uygulama*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- ERSOY, F. ve KAYA, E. (2008). Sınıf Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına (2004) İlişkin Yaklaşımları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Vol.:8, Sayı/No: 1, s. 285-300.
- KARASAR, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- MARCUS, A. S. (2005). It Is As It Was: Feature Film In The History Classroom. *The Social Studies*, 96 (2), s. 61-67.
- MEB. (2005). *İlköğretim 4.-5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- MEYDAN, A. (2001). *İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuvar ve Görsel-İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği. Konya.
- MUTLU, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- NARMANLIOĞLU, H. (2011). Popüler Belgesellerde Doğanın Sunumu: BBC Planet Earth Serisi Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, ISSN 1302-633X, Sayı 40.
- SÖNMEZ, V. (2010), *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. (Yenilenmiş 6. Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- STODDARD, J. D. (2009). The Ideological Implications Of Using “Educational” Film To Teach Controversial Events. *Curriculum Inquiry*, 39 (3), p. 407-433.
- ŞİMŞEK, Ö. (2010). *Web Destekli Matematik Öğretiminde Kullanılan Video Derslerin Öğrenenlerin Türev Başarılarına Etkisi ve Öğrenenlerin Video Derslere İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- TAY, B. ve YILDIRIM, K. (2013). Bilgisayar Destekli Öğretimin Hayat Bilgisi Öğretimi Dersinde Başarıya Etkisi ve Yönteme İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış (6/1).

- TÜRKER, H. ve YAYLAK, E. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnternet Tabanlı Öğretim Yönteminin Ders Başarısına Etkisi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 29.
- ULUTAK, İ. (1988). Kitle İletişim Araçları ve İletişim Ortamlarının Boş Zaman Değerlendirme Eğilimleri Açısından Bir Yüksek Öğrenim Kurumunda Sınanması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAZICI, S. (2008). *Belgesel Destekli Tarih Öğretiminin Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.
- YEL, S., TAŞDEMİR, A. ve YILDIRIM, K. (2008). *Sosyal Bilgilerde Öğretim Strateji, Yöntem Ve Teknikleri*. Tay, B. ve Öcal, A. (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleri: Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (s. 38-90). Ankara: Pegem A Akademi.